

تبیین و تدوین نقش امام خامنه‌ای در تحول در علوم و تولید علم نافع
با رویکرد داده بنیاد
سید محمود هاشمی^۱

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۲/۰۹/۱۸

تاریخ دریافت: ۱۴۰۲/۰۷/۱۳

چکیده:

این پژوهش با هدف تبیین و تدوین نقش امام خامنه‌ای در تحول در علوم و تولید علم نافع انجام شد. این پژوهش از نظر استراتژی کیفی متوالی و اکتشافی است که نمونه آماری در بخش کیفی شامل تمام متون سخنرانی امام خامنه‌ای پیرامون تحول در علوم و تولید علم نافع بودند. ابزار تحقیق شامل برگه‌های کدگذاری محقق ساخته بود که رویی آن توسط اعضای گروه دلفی تأیید و پایایی آن با روش باز آزمون و روش توافق درون موضوعی محاسبه شد. یافته‌های تحقیق نشان داد که عوامل مرتبط با مدل تبیین و تدوین نقش امام خامنه‌ای در تحول در علوم و تولید علم نافع با رویکرد داده بنیاد در قالب ۱۳ مقوله و ۴۰ کد مفهومی مشخص شد و در ابعاد ۵ گانه مدل پارادایمی به صورت شرایط علی (۳ مقوله)، راهبردها (۳ مقوله)، شرایط زمینه‌ای (۲ مقوله)، شرایط مداخله‌گر یا میانجی (۳ مقوله) و پیامدها (۲ مقوله) جای گرفتند. به طور کلی می‌توان نتیجه گرفت که با بهره‌گیری از یافته‌های مطالعه می‌توان به تدوین برنامه‌های جامع و متنوع تحول در علوم و تولید علم نافع با رویکرد داده بنیاد در کشور در راهبردهای «کلان»، «میان» و «عملیاتی» دست یافت تا تحول در علوم و تولید علم نافع حاصل گردد.

واژگان اصلی: تحول در علوم، تولید علم نافع، امام خامنه‌ای.

۱. دانشیار گروه مدیریت بازرگانی، دانشگاه آزاد اسلامی، واحد تهران شمال، تهران، ایران (نویسنده مسئول)

مقدمه

یکی از دغدغه‌های مقام معظم رهبری که در سخنرانی‌های مختلف به ویژه در چند سال اخیر بر روی آن تأکید ورزیده‌اند مسئله "علوم انسانی" و مشکلات آن می‌باشد. ایشان بارها گلابه خود را در مورد وضعیت موجود این علوم ابراز داشته و تحول اساسی در محتوای درسی رشته‌های مختلف این علوم را لازم شمرده‌اند. بدون آنکه به مناقشات مربوط به تعریف علوم انسانی وارد شویم. برای روشن شدن حوزه این علوم همین مقدار اشاره می‌شود که علمی مانند: جامعه‌شناسی، روانشناسی، روانشناسی اجتماعی، علوم سیاسی، اقتصاد، مردم‌شناسی، تاریخ، جغرافیا، علوم ادبی، فلسفه، هنرهای زیبا و... ذیل عنوان علوم انسانی قرار می‌گیرند.

وضعیت اسفبار علوم انسانی علی‌رغم اهمیت و تأثیر گسترده علوم انسانی بر ساحت‌های مختلف زندگی فردی و اجتماعی، وضعیت گذشته و حال این علوم در ایران بسیار ناگوار است. این علوم از طریق ترجمه متون غربی و به شکل کاملاً وارداتی وارد کشور شده است. و از آنجا که واردکنندگان آنها از علوم و اندیشه‌های اسلامی بی‌بهره یا کم‌بهره بوده‌اند آنچه را در متون غربی بوده کاملاً پذیرفته‌اند و به شکل‌های مختلف وارد کشور کرده‌اند، بدیهی است که نتیجه این علوم، بی‌اعتقادی یا سستی در باورهای دینی می‌باشد چون اساساً بر مبانی مادی‌گرایی و تجربه‌گرایی پوزیتیویستی استوار می‌باشند. رهبر معظم انقلاب در موارد متعددی به این وضعیت ناگوار اشاره می‌فرمایند: "بسیاری از مباحث علوم انسانی، مبتنی بر فلسفه‌هایی هستند که مبنایش مادی‌گری است، مبنایش حیوان‌انگاشتن انسان است، عدم مسئولیت انسان در قبال خداوند متعال است، نداشتن نگاه معنوی به انسان و جهان است. خوب، این علوم انسانی را ترجمه کنیم، آنچه را که غربی‌ها گفتند و نوشتند، عیناً ما همان را بیاوریم به جوان خودمان تعلیم بدهیم، در واقع شکاکیت و تردید و بی‌اعتقادی به مبانی الهی و اسلامی و ارزش‌های خودمان را در قالب‌های درسی به جوان‌ها منتقل کنیم؛ این چیز خیلی مطلوبی نیست." (دلاور، ۱۳۸۴: ۳۶-۳۷)

از سوی دیگر، وزارت علوم، تحقیقات و فناوری در عرصه کنونی را می‌توان یکی از متولیان اصلی تربیت و تأمین نیروی انسانی کارآمد و موردنیاز کشور دانست. شاید این نهاد نسبت به وزارت آموزش و پرورش به‌عنوان متولی دیگر در راستای تأمین مستقیم این هدف، اهمیت و سهم بیشتری داشته باشد. همواره در بررسی‌های مربوط به عملکرد مجموعه سازمان‌های تشکیل‌دهنده آموزش عالی، پژوهشگران به دنبال متغیرها و شاخص‌هایی بوده‌اند که بتوان بر آن اساس، دانشگاه‌ها و مراکز آموزش عالی را برای دستیابی به مقاصد گوناگون نسبت به هم مقایسه کرد.

دانشگاه‌ها و مؤسسات آموزش عالی به‌عنوان بالاترین مراکز اندیشه‌ورزی و تولید علم جامعه محسوب شده و با حضور و فعالیت متفکران، محققان، دانش‌پژوهان و دانشجویان در جامعه نقشی اساسی دارند. هدف از آموزش، شکوفاشدن استعداد‌های آدمی در ابعاد گوناگون است و تحقق این مهم به برنامه‌ریزی دقیق در ابعاد مختلف نیازمند است. بی‌تردید، تربیت نیروی انسانی کارآمد و مؤثر بر پایه یک نظام منظم و هماهنگ و دارای ساختار محکم و مبانی عالی تربیتی ممکن خواهد بود. امروزه اهمیت و ضرورت تعالی معرفتی و رفتاری نیروی انسانی، به‌عنوان مهم‌ترین منابع سازمان‌های آموزشی، دغدغه اصلی مدیران آموزشی و در رأس برنامه‌های تعالی سازمانی است (Hassan & Zafar, 2010).

برای ایجاد تحول در هر زمینه‌ای، نیاز به تأمین و صرف منابع مختلفی داریم که این منابع، شامل: منابع انسانی، مالی، فیزیکی و غیره است. یکی از ضروری‌ترین منابعی که نیاز به برنامه‌ریزی برای تأمین آن بسیار دشوار است، منابع مالی است. از آنجا که بار مالی و تأمین منابع مالی دانشگاه‌ها توسط دولت‌ها نیاز به تخصیص زمان و بودجه فراوان دارد، سناریوهای بسیاری برای این مهم مورد توجه قرار می‌گیرد. به‌طور مثال، مدل بودجه‌ریزی بر مبنای عملکرد می‌تواند رفتارسازی بسیار مناسبی در جهت‌دهی دانشگاه‌ها به فعالیت‌های اصلی آنها ایجاد نماید. با گسترش ظرفیت‌های آماری و افزایش صحت آنها می‌توان در تعریف شاخص‌ها دقیق‌تر و متناسب‌تر عمل کرد و زیر شاخص‌هایی را تعریف نمود که نمایندگی مناسب‌تر و یا کامل‌تری از فعالیت‌های اصلی دانشگاه‌ها را دارا باشند. در مطالعات سنوات بعد می‌توان این مدل را توسعه داد و مدل توسعه یافته‌تری را از مدل بودجه‌ریزی عمومی بر مبنای عملکرد دانشگاه‌ها اجرا نمود (دین‌محمدی، ۱۳۹۶). در سال‌های اخیر، مسئله مدیریت کیفیت از مباحث مهم در نظام‌های آموزشی دیده شده است (سیفرد و آنسمن، ۲۰۱۸). با این که تحولات نظام آموزش عالی کشور در دو دهه گذشته از نظر جمعیت دانشجویی، حاکی از رشد کمی و غفلت از کیفیت دانشگاه‌ها و بهبود ارتقای آن بوده، اما بهبود و ارتقای کیفیت آموزش و تدریس در دانشگاه‌ها نیازمند سازوکارهای مناسبی است که باید بدان توجه شود و اطمینان از کیفیت آموزش دانشگاه، فعالیتی است که نیازمند تعامل و تعهد از طرف همه ذی‌نفعان است. این اطمینان در کشور ما نیز حاصل نخواهد شد، مگر این که از دید مسئله‌مداری بدان توجه شود. دانشگاه‌ها و مراکز آموزش عالی،

همانند هر نظام اجتماعی دیگر و براساس سطح پیشرفت و نیازهای جامعه، می‌توانند کارکردهای متفاوتی داشته باشند. سازمان علمی - فرهنگی ملل متحد سه کارکرد اصلی دانشگاه‌ها را «تولید دانش (پژوهش)»، «انتقال دانش (آموزش)» و «اشاعه و نشر دانش (ارائه خدمات)» می‌داند (غنچی و همکاران: ۱۳۹۱). در واقع، نظام آموزش عالی به واسطه نقش آموزشی خود می‌تواند نیروی محرکه‌ای برای توسعه اجتماعی-اقتصادی، توسعه سرمایه انسانی، خلق دانش و ارائه خدمات به گروه‌ها و انجمن‌ها به‌شمار آید. بر همین اساس، هدف نظام آموزشی، نه تنها تعریف و ترسیم آینده برای دانشجویان، بلکه باید شکوفاکردن استعدادها، قابلیت‌ها و شایستگی‌ها باشد و این‌چنین، نظام آموزشی موجود، مسئول تربیت هزاران متفکر آینده در برابر دگرگونی‌های سریع و عمیق ساختارمند جامعه امروز خواهد بود.

کشور ایران همچنان جزو کشورهای کمتر توسعه یافته علمی جهان است. یکی از وجوه بی‌توجهی به نهاد آموزش عالی در مطالعات علم پژوهی ایران عدم توجه به مقوله "فرهنگ دانشگاهی" به منزله اساس توسعه علمی است از این منظر خاص، حل بحران علم مستلزم شناخت "فرهنگ یادگیری، فرهنگ آموزش، فرهنگ سازمانی و مدیریت و فرهنگ رشته‌ای و دیگر خرده فرهنگ‌های درون دانشگاه است (ابراهیمی و همکاران، ۱۳۹۴). بی‌تردید اجرای برنامه‌های رشد و توسعه، به کارگیری نیروی آموزش دیده در سطوح عالی افراد متخصص و ماهر نیازمند است و این مهم را فرایند آموزش عالی ندارد می‌بیند. متأسفانه در جوامع در حال توسعه، از جمله کشور ایران، با اینکه در متن دین و فرهنگ، تعقل و آمیختگی و تعلق به علم از جمله خصال بزرگ انسانی شمرده می‌شود و بیش از ۱۵۰ سال از تاسیس دارالفنون و توسعه بیش از هزار درصدی دانشگاه‌ها و دانشجویان می‌گذرد، جامعه همچنان از نبود فرهنگ علمی در ابعاد مختلف و روابط پیدا و پنهان رنج می‌برد، از کارایی و اثر بخشی و توان تصمیم‌گیری در محیط و بازار کار برخوردار نیست و انگیزه، روحیه، خلاقیت و به‌طور کلی توانایی تولید علم این سرمایه اصلی توسعه همه جانبه به شکل مناسب پدیدار نشده است. علت عمده آن را نه در عوامل مادی و اقتصادی، بلکه باید در عوامل فرهنگی و اجتماعی جست‌وجو کرد تا از این رهگذر با چاره‌اندیشی واقع‌بینانه و اصولی به راه کارهای برون‌رفت از این وضعیت رسید (فدائی و اشکور، ۱۳۹۶).

در همین راستا پژوهش حاضر در پی آن است تا نقش امام‌خامنه‌ای در تحول در علوم و تولید علم نافع را تبیین و تدوین نماید.

پیشینه تجربی پژوهش

از جمله پژوهش‌های انجام‌شده در این حوزه می‌توان به پژوهشی که حاجی حسن دنیادیده، شاه آبادی و طالب با عنوان معیار قرآن کریم برای بازنمایی معرفت‌شناسی در علوم انسانی انجام داده‌اند، اشاره کرد. نتایج کسب شده از این پژوهش نشان داد که برای شناخت خدا در دو بعد شناخت به خدای توحیدی و شناخت به الهه شرک و با دو روش کسب علم لدنی خاص و علم لدنی عام، می‌توان به معرفت‌شناسی دست یافت. (حاجی حسن دنیادیده، شاه آبادی و طالب، ۱۴۰۰). کیاکجوری پژوهشی با عنوان «ارائه مدل مفهومی از علم و پژوهش در راستای بیانات رهبری در تبیین گام دوم انقلاب» انجام داده است. نتایج پژوهش نشان داد که پنج بعد بومی سازی دانش، خلاقیت، نوآوری و کارآفرینی، تقویت روحیه پژوهش محوری، آموزش و پرورش، تولید علم و کاربردی کردن علم، سعی در تبیین بیانیه گام دوم انقلاب نقش داشته است. (کیاکجوری، ۱۴۰۰). قیامت، پژوهشی با عنوان سیر تحول دانشگاه‌ها و دانشگاه تراز انقلاب از منظر بیانیه گام دوم انقلاب اسلامی انجام داده‌اند. نتایج تجزیه و تحلیل یافته‌های پژوهش نشان می‌دهد که در عرصه‌ی علم و پژوهش دانشگاه‌ها نقش اساسی را در توسعه‌ی جامعه ایفا می‌نمایند که در پرتو تحولات جدید ملی، منطقه‌ای و جهانی، نظام تولید دانش و الگوهای آموزشی و پژوهشی آن‌ها نیاز به سازگاری با تغییرات و دگرگونی‌ها دارد. (قیامت، ۱۳۹۸). خسروانی و عین‌القضاتی پژوهشی با عنوان نقش علم در فرایند تمدن‌سازی نوین اسلامی از دیدگاه آیت‌الله خامنه‌ای انجام داده‌اند. نتایج پژوهش نشان داد که شاخص علم و تولید علم و فناوری یکی از پایه‌های تمدن‌سازی و بقا آن است. البته علمی متصل به وحی و نه مبتنی بر عقل خود بنیاد بشری. در این صورت است که تولید علم در مسیر رشد و اعتلای تمدن اسلامی خواهد بود. (خسروانی و عین‌القضاتی، ۱۳۹۸). عشقی عراقی و خسروی، پژوهشی با عنوان آموزه‌های فرهنگی و مدیریت جهادی امام خامنه‌ای (مدظله‌العالی) و فرماندهان در دفاع مقدس اسوه‌ای برای دانشگاه‌ها جهت تحقق اقتصاد مقاومتی (مطالعه موردی: دانشگاه پیام نور استان مرکزی - مرکز اراک) انجام داده‌اند. یافته‌های تحقیق نشان می‌دهد که مدیریت جهادی موجب جهش نوینی در حرکت جهادی و تحقق اقتصاد مقاومتی در دانشگاه شده و بازخوردهای بهتر نسبت به دیگر سبک‌های مدیریتی از خود بروز می‌کند. (عشقی عراقی و خسروی، ۱۳۹۷). مشتاقی یزدانی و صالحی، پژوهشی با عنوان اقدامات اولویت‌دار جهت دانش بنیان نمودن صنعت دفاعی در چارچوب اقتصاد مقاومتی با تاکید بر اندیشه‌های دفاعی امام خامنه‌ای (مدظله‌العالی) انجام داده‌اند. نتایج

تجزیه و تحلیل داده ها نشان داد که با توجه به ذات فنی بودن عمده فعالیت های صنعت دفاعی کشور و جنبه های متنوع در ساختار و عملکرد آن، استفاده از رویکردی جامع نگر برای تدوین اقدامات اولویت دار این صنعت جهت دانش بنیانی و مقاوم بودن آن در شرایط مختلف، امری ضروری به نظر می رسد. (مشتاقی یزدانی و صالحی، ۱۳۹۷). سخاویتیان و عباسی بین، پژوهشی با عنوان مدیریت تحولات علوم انسانی در آرا و اندیشه های امام خامنه ای (حفظه الله) انجام داده اند. نتایج فرضیات پژوهش نشان می دهد که استخراج مبانی این علوم از دین، بومی سازی، نظریه پردازی، تولید علم و نوآوری های علمی و لزوم توجه کافی به جایگاه نخبگان، دانش آموختگان، موسسات علوم انسانی، موثرترین راهکارها در مرتفع کردن نواقص و بهبود وضعیت علوم انسانی در آرا و اندیشه های امام خامنه ای (حفظه الله) است. (سخاویتیان و عباسی، ۱۳۹۷). قلی پور و چیت سازیان پژوهشی با عنوان ابعاد و مؤلفه های تحول در علوم انسانی در اندیشه مقام معظم رهبری و دلالت های آن بر علوم انسانی مطلوب جمهوری اسلامی انجام داده اند. نتایج تحقیق نشان داد که همراهی علم و دین، توجه ویژه به علوم انسانی اسلامی، بهبود شیوه های آموزشی و فعالیت های پژوهشی متناسب از ویژگی های ساختاری مطلوب؛ اعتماد به نفس، نوآوری، اسلام گرایی، انگیزه و استعداد بالا از ویژگی های نیروی انسانی مطلوب و در نهایت، اسلامی بودن و بومی بودن از ویژگی های محتوای مطلوب علوم انسانی است. (قلی پور و چیت سازیان، ۱۳۹۶). سلحشور (۱۳۹۴) پژوهشی با عنوان علوم انسانی از منظر مقام عظمای ولایت حضرت امام خامنه ای (مد ظله العالی) انجام داده است. نتایج تحقیق نشان داده است علوم انسانی در هر کشوری مهم ترین نقش را در جهت بخشی به افکار عمومی و ساخت نرم افزاری اجتماع بر عهده دارد و از آن جا که شکل دهنده ی فرهنگ است بی توجهی به آن، آسیب های جبران ناپذیری را دارد. (سلحشور، ۱۳۹۴). شیرعلی نیا و مقیسه پژوهشی با عنوان، رابطه بنیادین دفاع تمدنی با علم و فناوری در اندیشه امام خامنه ای انجام داده اند. نتایج این پژوهش نشان داد، دفاع تمدنی از انقلاب اسلامی مستلزم «اقتداری» است که در هماهنگی «عم، قدرت و ثروت» با «اصول ایمانی» پدید می آید برای دست یابی به این مجموعه هماهنگ باید «علم و فناوری» با تفکر الهی تسخیر شود. (شیرعلی نیا و مقیسه، ۱۳۹۳). حریری، فعلی و اکبری پژوهشی با عنوان، جایگاه مهم علوم انسانی اسلامی در ایجاد پیشرفت و تمدن نوین اسلامی از دیدگاه مقام معظم رهبری انجام داده اند. نتایج پژوهش داده است که علوم انسانی روح دانش و کالبد اصلی علوم بشری و دخیل در حوادث جهانی و نقش آفرینی در اداره کشور و تربیت مدیران جامعه می

باشد. (حریری، فعلی و اکبری، ۱۳۹۳). مهنت (۲۰۱۹) در پژوهشی به بررسی متغیرهای جمعیت شناختی بر آمادگی رهبری دانشگاهی در آموزش عالی هندوستان پرداخته است. نتایج نشان می‌دهد که رهبران با پیشینه علوم انسانی نسبت به رهبرانی که از رشته‌های علوم فیزیکی هستند آمادگی بیشتری برای رهبری دارند. گاردنر (۲۰۱۸) در پژوهشی به شناسایی توانایی‌ها و شایستگی‌های مناسب برای رهبری و مدیریت در آموزش عالی پرداخته است. نتایج نشان می‌دهد که توانایی‌ها و شایستگی‌های مناسب رهبری و مدیریت در آموزش عالی شامل ارتباطات، مدیریت پروژه، بینش استراتژیک شناسایی شده است. سافن‌بین (۲۰۱۷) پژوهشی را با عنوان ویژگی‌های محوری برای داشتن رهبری موثر در دانشگاه انجام داده است. نتایج نشان داده است که شایستگی در نقش و توانایی تغییر از ویژگی‌های محوری برای داشتن رهبری موثر در دانشگاه است که باید توسط فعالیت‌های مدیریتی و مدل‌های رهبری بلندمدت در نظر گرفته شود.

روش شناسی تحقیق

این پژوهش از نظر هستی‌شناسی، مبتنی بر پارادایم تفسیری، از لحاظ روش شناسی در دسته پژوهش‌های اکتشافی، برحسب داده‌ها، کیفی، مبتنی بر تکنیک داده‌بنیاد و از نظر هدف، بنیادی و کاربردی است. برای گردآوری داده‌ها از روش مطالعات کتابخانه‌ای و اسنادی استفاده شده است. جامعه آماری، کلیه متون سخنرانی امام خامنه‌ای پیرامون تحول در علوم و تولید علم نافع می‌باشد.

جدول ۱- خلاصه روش شناسی پژوهش

پارادایم پژوهش	نوع پژوهش		روش تحلیل داده‌ها	روش گردآوری داده‌ها	جامعه آماری	روش نمونه‌گیری	حجم نمونه
	هدف	رویکرد					
تفسیری	بنیادی- کاربردی	کیفی	داده‌بنیاد نظام‌مند	مطالعات کتابخانه‌ای و اسنادی	متون سخنرانی امام خلفه‌ای	هدف‌مند تا رسیدن به نقطه اشباع	کلیه سخنرانی‌های امام خامنه‌ای

Mohnot
Gardner
Sufean Bin

سوالاتی که در بخش مدل‌سازی تبیین و تدوین نقش امام خامنه‌ای در تحول در علوم و تولید علم نافع مطرح شدند عبارت بودند از:

- ۱- از دیدگاه امام خامنه‌ای چه دلایلی موجب تحول در علوم و تولید علم نافع می‌گردد؟
- ۲- از دیدگاه امام خامنه‌ای کدام عوامل زمینه‌ای بر تحول در علوم و تولید علم نافع مؤثر هستند؟
- ۳- از دیدگاه امام خامنه‌ای کدام عوامل مداخله‌ای بر تحول در علوم و تولید علم نافع اثرگذار هستند؟
- ۴- از دیدگاه امام خامنه‌ای چه راهبردهایی موجب تحول در علوم و تولید علم نافع مؤثر می‌باشند؟
- ۵- از دیدگاه امام خامنه‌ای پیامدهای تحول در علوم و تولید علم نافع کدامند؟

شیوه تجزیه و تحلیل و اعتبار سنجی داده‌ها

بر اساس تکنیک داده‌بنیاد، که بر خواسته از داده‌های کیفی است، فرآیندی طی می‌گردد که از داده‌های خرد و ساخت مفهوم شروع شده و سپس با روش‌های نو مجدداً به هم پیوند می‌خورند. بنابراین در این روش، می‌توان برای کشف نظریه از روی داده‌هایی که به صورت کد استخراج می‌شوند و در حوزه علوم انسانی هستند، دست به تحلیل زد. در این تکنیک، متون سخنرانی امام خامنه‌ای، مورد بازبینی اولیه قرار گرفتند و به تدریج اصلاح و تکامل پیدا می‌کنند، همچنین از روند کدگذاری باز، محوری و انتخابی برای تخصیص به مقوله‌های هسته‌ای استفاده شده است. به طور کلی، پژوهش بایستی قابل اعتماد باشد تا بتواند دقت در فرایند و تناسب در محصول نهایی را نشان دهد، چهار معیار برای بررسی میزان اعتبار پذیری پژوهش کیفی مطرح می‌شود که عبارت‌اند از: ۱- قابل قبول بودن که بر معقول بودن و معنا داشتن یافته‌ها تأکید دارد، ۲- انتقال‌پذیری که برای کاربردپذیری یافته‌ها در محیط دیگر استفاده می‌شود، ۳- قابلیت اطمینان که امکان موشکافی و بازبینی سایر پژوهشگران را فراهم می‌کند، ۴- تأیید پذیری که رسیدگی و بازرسی را ابزاری برای اثبات کیفیت مدنظر قرار می‌دهد. جهت تأیید اعتبار پذیری، تمامی این معیارها به تأیید خبرگان رسید. در پژوهش حاضر از پایایی باز آزمون و روش توافق درون موضوعی برای محاسبه پایایی کدگذاری‌ها استفاده شده است. برای محاسبه پایایی باز آزمون، از میان کدگذاری‌های انجام‌شده، چند کدگذاری نمونه انتخاب شده و کدهای مشخص شده در دو فاصله زمانی باهم مقایسه شده‌اند. روش باز آزمایی برای ارزیابی ثابت کدگذاری پژوهشگر به کار می‌رود، کدهایی که در دو

فاصله زمانی مشابه بودند به عنوان توافق و کدهای غیرمشابه با عنوان غیر توافق مشخص شده‌اند. روش محاسبه پایایی به صورت زیر است: در این پژوهش برای محاسبه پایایی بازآزمون، از بین کدگذاری های انجام گرفته، تعداد ۳ کدگذاری انتخاب شده و هر کدام از آنها دو بار در یک فاصله زمانی ۱۵ روزه توسط پژوهشگر باز آزمون شده اند. نتایج حاصل از این باز آزمون ها در جدول شماره ۳ آمده است:

$$\text{پایایی درصد} = \frac{\text{تعداد توافقات} \times 2}{\text{تعداد کدگذاریها}} \times 100\%$$

جدول ۳- محاسبه پایایی باز آزمون

ردیف	کد کدگذاری	تعداد کل کدگذاری ها	تعداد توافقات	پایایی بازآزمون (درصد)
۱	M ₁	۱۸	۸	٪۸۹
۲	M ₂	۳۰	۱۳	٪۷۷
۳	M ₃	۳۵	۱۳	٪۷۴
	کل	۸۳	۳۴	٪۸۲

یافته‌های پژوهش

پس از انجام دسته‌بندی مربوط به کدگذاری باز، کدگذاری بسته، کدگذاری محوری، مفاهیم و مقوله‌های استخراج شده به صورت نظام‌مند به یکدیگر مرتبط و در قالب یک مدل پارادایمی ترسیم گردیدند (کدگذاری انتخابی). نتایج این مرحله در جدول ۴ و شکل ۱ ارائه شده است. بر اساس یافته‌ها مشخص گردید که الگوی مفهومی بدست آمده در ۵ طبقه اصلی با مقوله های محوری (تحول در علوم و تولید علم نافع)؛ شرایط علی شامل توجه ویژه به آموزه‌های قرآنی، اعتماد به پژوهشگران داخلی و تأکید بر استفاده از ظرفیت های دانشمندان جوان مؤمن؛ شرایط مداخله‌گر شامل تعارض علوم انسانی با آموزه‌های دینی و قرآنی در دانشگاه‌ها، آسیب های رایج در محتوا و در متن علوم انسانی و هجوم تئوری‌های وارداتی غربی در حوزه علوم انسانی؛ شرایط زمینه‌ای شامل وضعیت موجود اسفبار علوم انسانی در کشور و شیفتگی و تبعیت استادان علوم انسانی نسبت به اندیشه‌های غربی و تقلید کورکورانه از غرب؛ راهبردها شامل دوری از تحجر فکری و ایجاد نواندیشی علمی، فرهنگ سازی نظریه پردازی در فضای کنونی دانشگاه‌ها و استفاده از میراث علمی - فرهنگی داخلی در کشور و پیامدها شامل تولید علم بومی و نظریه پردازی و فتح قله‌های علمی جهانی و رسیدن به مرجعیت علمی در منطقه کارکنان می باشد.

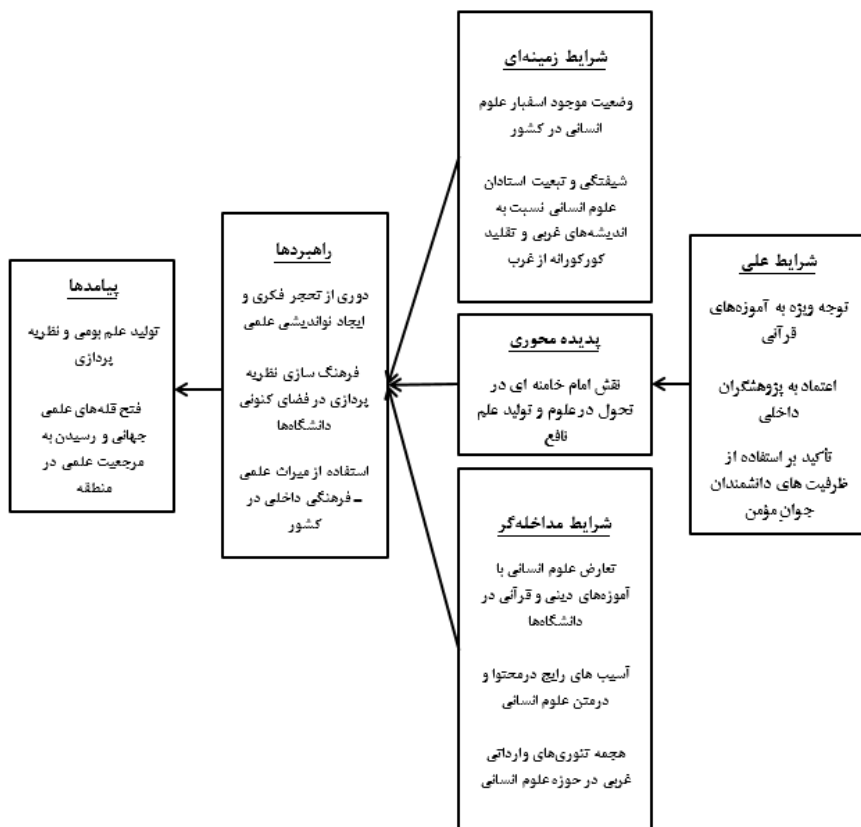
جدول ۴- نتایج کدگذاری باز، محوری و انتخابی (منبع: یافته‌های محقق)

ردیف	ابعاد	مقوله‌ها	مفاهیم
۱		توجه ویژه به آموزه‌های قرآنی	بسیاری از مباحث علوم انسانی، مبتنی بر فلسفه‌هایی هستند که مبنایش مادی‌گری است، این علوم انسانی را ترجمه کنیم، آنچه را که غربی‌ها گفتند و نوشتند، عیناً ما همان را بیاوریم به جوان خودمان تعلیم بدهیم، در واقع شکاکیت و تردید و بی‌اعتقادی به مبانی الهی و اسلامی و ارزشهای خودمان را در قالب‌های درسی به جوانها منتقل کنیم؛ این چیز خیلی مطلوبی نیست.
۲	شرایط علی	اعتماد به پژوهشگران داخلی	انجام چنین کار بزرگی یعنی تولید علم و نظریه‌پردازی علمی متناسب با نیازها و فرهنگ ایرانی و اسلامی باید توسط پژوهشگران ایرانی انجام شود و طبیعتاً نمی‌توان انتظار داشت فلان پژوهشگر خارجی بیاید و این کار را برای ما انجام دهد.
۳		تأکید بر استفاده از ظرفیت‌های دانشمندان جوان مؤمن	ملت ما یک ملت دارای هوش زیر متوسط نیست که بگوید حالا حقم است. ملت ما ملتی است که دارای هوش بالای متوسط جهانی است؛ این حرفی است که ثابت شده؛ همه می‌گویند. امروز خوشبختانه ما دانشمندان جوان مؤمن و تحصیل کرده‌های باایمان داریم که می‌توانند یک حرکت علمی فراگیر و به معنای واقعی کلمه، در عرصه علوم انسانی به وجود آورند؛ از اینها باید استفاده بشود.
۱		دوری از تحجر فکری و ایجاد نواندیشی علمی	برای نوآوری علمی - که در فرهنگ معارف اسلامی از آن به اجتهاد تعبیر می‌شود - دو چیز لازم است: یکی قدرت علمی و دیگری جرأت علمی. نواندیشی علمی و دوری از جمودگرایی، نیازمند ساختارشکنی است این امر علاوه بر داشتن معلومات گسترده نیازمند جرئت و شجاعت علمی است.
۲	راهبردها	فرهنگ سازی نظریه پردازی در فضای کنونی دانشگاه‌ها	در فضای کنونی دانشگاه‌ها که علم بیشتر حالت تقلیدی دارد، نظریه پردازی بسیار دشوار است. از موجودی این دانشها در دنیا استفاده کنیم؛ بر آن چیزی بیفزاییم و نقاط غلط آن را برملا کنیم. باید متون علمی را خواند و دانش را از هرکسی فرا گرفت. انتقاد به شیوه اخذ علوم از غربی‌ها به معنای نفی کامل این علوم نمی‌باشد.

ردیف	ابعاد	مقوله‌ها	مفاهیم
۳		استفاده از میراث علمی - فرهنگی داخلی در کشور	بسیاری از علوم انسانی که دیگران به صورت یک علم در آورده‌اند - یعنی یک بنای علمی به آن داده‌اند - مواد آن در فرهنگ و میراث علمی، فرهنگی و دینی خود ما وجود دارد. سوغات تفکر علم‌گرایی و تجربه‌گرایی شرق و عمدتاً ایران اسلامی به تحول منتهی می‌شود.
۱	شرایط زمینه‌ای	وضعیت موجود اسفبار علوم انسانی در کشور	بسیاری از حوادث دنیا حتی در زمینه‌های اقتصادی و سیاسی و غیره، محکوم نظرات صاحب‌نظران در علوم انسانی است؛ در جامعه‌شناسی، در روان‌شناسی، در فلسفه؛ آنها هستند که شاخصها را مشخص می‌کنند. ما باید در زمینه علوم انسانی یک کار اساسی بکنیم و این حرف، حرفی نیست که امروز به ذهن کسی رسیده باشد؛ نه، این حرف، سال‌هاست که گفته شده و باید تحقق پیدا کند.
۲		شیفتگی و تبعیت استادان علوم انسانی نسبت به اندیشه‌های غربی و تقلید کورکورانه از غرب	شیفتگی و تبعیت تام این استادان نسبت به اندیشه‌های غربی به اندازه‌ای است که رهبر فرزانه انقلاب از آن با تعبیر بت پرستی یاد می‌کنند. استادان علوم انسانی دو عیب دارند: یکی این که مقلدند، دوم اینکه از تحولات جدید بی‌خبرند؛ همان متن خارجی را که برای آنها تدریس کرده‌اند، مثل یک کتاب مقدس در سینه خود نگه داشته‌اند و امروز به جوان‌های ما می‌دهند.
۱	شرایط مداخله‌گر	تعارض علوم انسانی با آموزه‌های دینی و قرآنی در دانشگاه‌ها	علوم انسانی ما بر مبادی و مبانی متعارض با مبانی قرآنی و اسلامی بنا شده است. علوم انسانی غرب مبتنی بر جهان‌بینی دیگری است؛ مبتنی بر فهم دیگری از عالم آفرینش است و غالباً مبتنی بر نگاه مادی است. ما آغوش‌مان را باز کرده‌ایم و حرف‌هایی که الان در زمینه‌های جامعه‌شناسی، روان‌شناسی، تاریخ و حتی فلسفه و ادبیات مطرح است، از خارج برای ما دیکته می‌شود.
۲		آسیب‌های رایج در محتوای درمستن علوم انسانی	در آسیب‌شناسی از وضعیت فعلی علوم انسانی باید گفت گرچه هم محتوا و هم متن و هم بسیاری از استادان این دروس دارای مشکل می‌باشند. اگرچند تا فکر دارای اقتدار علمی، در یک نقطه دنیا به یک نتیجه‌ای رسیده‌اند، این معنایش این نیست که هر آنچه که آنها فهمیده‌اند، درست است.

مفاهیم	مقوله ها	ابعاد	ردیف
علوم انسانی، علوم اجتماعی، علوم سیاسی، علوم اقتصادی و مسائل گوناگونی که برای اداره یک جامعه و یک کشور به صورت علمی لازم است، به نوآوری و نو اندیشی علمی - یعنی اجتهاد - احتیاج دارد. الگو گرفتن بی قید و شرط از نظریه پردازی های غربی و شیوه ترجمه گرائی را غلط و خطرناک بدانید. ما در زمینه علوم انسانی به نظریه سازی احتیاج داریم.	هیجده تئوری های وارداتی غربی در حوزه علوم انسانی		۳
تولید علم و نظریه پردازی یکی از مهمترین ارکان استقلال و پیشرفت کشور تولید علم در همه ابعاد آن است و بدیهی است که از جمله این علوم، علوم انسانی می باشد. تهاجم فرهنگی بزرگتر این است که اینها در طول سال های متمادی به مغز و باور ایرانی تزریق کردند که تو نمی توانی؛ باید دنباله رو غرب و اروپا باشی.	تولید علم بومی و نظریه پردازی		۱
برای رسیدن به - مرجعیت علمی - نمی توان به دستیابی به برخی افتخارات هر چند بزرگ، غره شد بلکه برای وصول به این مقصود بزرگ، حرکتی سریع، مستمر و شتابان لازم است. انجام چنین حرکتی نیازمند سرمایه گذاری برای انجام پژوهش های بنیادین، ساماندهی پژوهش ها، جذب و تربیت پژوهش گران ویژه و... از جمله اموری است که اجتناب ناپذیر است.	پيامدها	فتح قله های علمی جهانی و رسیدن به مرجعیت علمی در منطقه	۲

بر اساس کدهای بدست آمده و مقوله های انتخابی، در نهایت مدل پارادایمیک نقش امام خامنه ای در تحول در علوم و تولید علم نافع بر اساس تکنیک داده بنیاد در شکل ۱، ارائه شده است.

شکل ۱- مدل پارادایمیک نقش امام خامنه‌ای در تحول در علوم و تولید علم نافع (منبع: یافته‌های محقق)

بحث و نتیجه‌گیری

در عصر حاضر، سازمان‌ها (آموزش عالی) با چالش‌های عمده‌ای مواجه شده‌اند که بسیاری از این چالش‌ها، منجر به تجدید ساختار، مهندسی مجدد و کوچک شدن آنها شده است محیط کنونی سازمان‌ها پیچیده و دشوارتر شده و رهبران سازمان‌ها با مشکلات غیرقابل پیش‌بینی روبرو شده‌اند که انعطاف‌پذیری بالای آنها را در رفع مشکلات و مواجهه با محیط پرتلاطم پیرامون سازمان‌ها می‌طلبد از این‌رو، نیاز به سبک رهبری مناسب که بتواند فرهنگ سازمان را در جهت پیشبرد اهداف سازمان تنظیم و اصلاح نماید، حیاتی به نظر می‌رسد (بینگ و بین احمد، ۲۰۰۹).

جامعه در حال پیشرفت ما به شدت نیازمند یک دیدگاه آموزشی جدید و درعین حال، کارآمد است که هم نوعی توسعه آموزشی - پرورشی باشد و هم بتواند چشم انداز روشنی از آینده آموزش کشور را ترسیم نماید. ترسیم دیدگاهی تحول‌گرا در آموزش عالی می‌تواند آغازگر دگرگونی‌های گسترده علمی برای رقم‌زدن نظام آموزش عالی پاینده باشد و بی‌شک، پیشبرد هرچه بیشتر این موضوع در کشورهای درحال توسعه مانند کشور ما، نسبت به کشورهای توسعه یافته دارای اهمیت بالاتری است. زیرا مسئله تولید علم در آن کشورها، سال‌هاست جایگاه مناسب خود را پیدا کرده است. ولی در کشور ما، دگرگونی‌های سریع در حوزه‌های مختلف آموزشی و پژوهشی به شدت احساس می‌شود.

هر سازمانی باید چشم‌انداز و رسالت‌های خود را، به روشنی تدوین و ایجاد نماید. این امر به ویژه در سازمان‌های آموزش عالی هر جامعه، به دلیل نقش خطیری که این سازمان‌ها در روند توسعه جامعه و نیل به آینده مطلوب ایفا می‌نمایند از اهمیت اساسی تری برخوردار است. این چشم‌اندازها و رسالت‌ها برای آموزش عالی، به منزله یک شاخص در راستای برنامه‌ریزی بر اساس ضعف‌ها و قوت‌های خود جهت تضمین کارایی و اثربخشی مورد توجه قرار دارد (آنتوناکیس، ۲۰۱۳) و از آنجا که نظام آموزش عالی در همه جوامع در مرکز سیاست‌های دولت قرار گیرد و دولت‌ها به موازات حمایت‌هایی که از نظام آموزش عالی به عمل می‌آورند، مطالبه‌گران اصلی این نظام‌ها در خصوص ارتقای کیفیت برای برونداد‌های آنها نیز هستند و در این راستا، به منظور اطمینان از اثر بخشی نظام آموزش عالی، به ترسیم آرمان‌ها و تعیین جهت‌گیری‌هایی برای این نظام پرداخته‌اند. و مسیر حرکت آموزش عالی را مشخص ساخته و در قالب چشم‌اندازها و رسالت‌ها و به عنوان شاخص‌هایی در این زمینه ایفای نقش می‌نمایند (هیوسمن، ۲۰۰۸).

این پژوهش با هدف تبیین و تدوین نقش امام‌خامنه‌ای در تحول در علوم و تولید علم نافع با استفاده از تکنیک داده‌بنیاد انجام گردید. جهت این کار در بخش اول، پس از ارائه مقدمه و چالش‌های مطرح شده در حوزه تبیین و تدوین نقش امام‌خامنه‌ای در تحول در علوم و تولید علم نافع و خلا و شکاف پژوهشی آن، مبانی نظری در خصوص تبیین و تدوین نقش امام‌خامنه‌ای در تحول در علوم و تولید علم نافع ارائه شد. سپس در مرحله دوم با استفاده از تکنیک داده‌بنیاد و مصاحبه با خبرگان، تعداد ۱۳ زیرمقوله و ۴۰ کد احصا و در قالب پنج مقوله علمی، زمینه‌ای، مداخله‌ای، راهبردها و پیامدها

تنظیم شد و در نهایت مدل بدست آمده در شکل ۱، استخراج و ارائه گردید. در خصوص نتایج تبیین و تدوین نقش امام خامنه‌ای در تحول در علوم و تولید علم نافع، پژوهشگران متعددی، به نتایج مفید و کارآمدی دست پیدا کرده‌اند که در خصوص **دلایل علی** احصا شده در مدل بدست آمده، می‌توان اذعان کرد که یافته‌های این پژوهش دقیقاً منطبق بر یافته‌های پژوهش خسروانی و عین القضاتی، با عنوان نقش علم در فرایند تمدن سازی نوین اسلامی از دیدگاه آیت الله خامنه‌ای است که در آن نتیجه گرفتند شاخص علم و تولید علم و فناوری یکی از پایه‌های تمدن سازی و بقاء آن است. البته علمی متصل به وحی و نه مبتنی بر عقل خود بنیاد بشری. در این صورت است که تولید علم در مسیر رشد و اعتلای تمدن اسلامی خواهد بود. همچنین یافته‌های این پژوهش منطبق بر پژوهش سخاوتیان و عباسی، با عنوان مدیریت تحولات علوم انسانی در آرا و اندیشه‌های امام خامنه‌ای (حفظه الله) است که در آن نتیجه گرفتند که استخراج مبانی این علوم از دین، بومی سازی، نظریه پردازی، تولید علم و نوآوری‌های علمی و لزوم توجه کافی به جایگاه نخبگان، دانش آموختگان، موسسات علوم انسانی، موثرترین راهکارها در مرتفع کردن نواقص و بهبود وضعیت علوم انسانی در آرا و اندیشه‌های امام خامنه‌ای (حفظه الله) است.

در رابطه با **شرایط زمینه‌ای** احصا شده در مدل بدست آمده، می‌توان اذعان کرد که این یافته‌ها منطبق بر پژوهش قیامت، با عنوان سیر تحول دانشگاه‌ها و دانشگاه تراز انقلاب از منظر بیانیه گام دوم انقلاب اسلامی انجام داده است. اولین سرفصل توصیه‌های مقام معظم رهبری (دام‌الله) است که در آن نتیجه گرفتند که در عرصه‌ی علم و پژوهش دانشگاه‌ها نقش اساسی را در توسعه‌ی جامعه ایفا می‌نمایند که در پرتو تحولات جدید ملی، منطقه‌ای و جهانی، نظام تولید دانش و الگوهای آموزشی و پژوهشی آن‌ها نیاز به سازگاری با تغییرات و دگرگونی‌ها دارد. همچنین، این یافته‌ها دقیقاً منطبق بر پژوهش کیاکجوری، با عنوان ارائه مدل مفهومی از علم و پژوهش در راستای بیانات رهبری در تبیین گام دوم انقلاب است که در آن نتیجه گرفتند بدون انواع دانش، اقتدار کشور امکانپذیر نیست. دانش اقتدار می‌آورد و آشکارترین وسیله‌ی عزت و قدرت یک کشور، دانش است.

در خصوص **شرایط مداخله‌ای** نیز، می‌توان اذعان کرد که این یافته‌ها منطبق بر پژوهش مشتاقی یزدانی و صالحی، با عنوان اقدامات اولویت دار جهت دانش بنیان نمودن صنعت دفاعی در چارچوب اقتصاد مقاومتی با تأکید بر اندیشه‌های دفاعی امام خامنه‌ای (مدظله‌العالی) است که در آن نتیجه گرفتند که با توجه به ذات فنی بودن عمده فعالیت‌های صنعت دفاعی کشور و جنبه‌های متنوع در ساختار و

عملکرد آن، استفاده از رویکردی جامع نگر برای تدوین اقدامات اولویت دار این صنعت جهت دانش بنیانی و مقاوم بودن آن در شرایط مختلف، امری ضروری به نظر می رسد. همچنین این یافته‌ها منطبق بر پژوهش قلبی پور و چیت سازیان، با عنوان ابعاد و مؤلفه های تحول در علوم انسانی در اندیشه مقام معظم رهبری و دلالت های آن بر علوم انسانی مطلوب جمهوری اسلامی است که در آن نتیجه گرفتند که همراهی علم و دین، توجه ویژه به علوم انسانی اسلامی، بهبود شیوه های آموزشی و فعالیت های پژوهشی متناسب از ویژگی های ساختاری مطلوب؛ اعتماد به نفس، نوآوری، اسلام گرایی، انگیزه و استعداد بالا از ویژگی های نیروی انسانی مطلوب و در نهایت، اسلامی بودن و بومی بودن از ویژگی های محتوای مطلوب علوم انسانی است.

در رابطه با **راهبردهای تبیین و تدوین نقش امام خامنه ای در تحول در علوم و تولید علم** نافع می توان اذعان کرد که این یافته‌ها منطبق بر پژوهش حاجی حسن دنیادیده، شاه آبادی، و طالب، با عنوان معیار قرآن کریم برای بازنمایی معرفت شناسی در علوم انسانی است که در آن نتیجه گرفتند که با روش علم نافع جامع و در مبحث شناخت انسان در دو بعد شناخت به انسان مادی و شناخت به انسان ملکوتی و با دو روش کسب علم حضوری و علم حصولی، با روش علم ثمین غایت محور می توان به معرفت شناسی دست یافت. همچنین، این یافته‌ها منطبق بر پژوهش عشقی عراقی و خسروی، با عنوان آموزه های فرهنگی و مدیریت جهادی امام خامنه ای (مدظله العالی) و فرماندهان در دفاع مقدس اسوه ای برای دانشگاه ها جهت تحقق اقتصاد مقاومتی (مطالعه موردی: دانشگاه پیام نور استان مرکزی- مرکز اراک) است که در آن نتیجه گرفتند که مدیریت جهادی فرماندهان دفاع مقدس توانست الگوی تازه ای از مدیریت را در دانشگاه ها ایجاد کند که مبتنی بر ارزش های بومی و داخلی است.

در رابطه با **پیامدهای مثبت و منفی متاثر از تبیین و تدوین نقش امام خامنه ای در تحول در علوم و تولید علم نافع**، می توان اذعان کرد که این یافته‌ها دقیقاً منطبق بر پژوهش شیرعلی نیا و مقیسه ، با عنوان رابطه بنیادین دفاع تمدنی با علم و فناوری در اندیشه امام خامنه ای است که در آن نتیجه گرفتند که دفاع تمدنی از انقلاب اسلامی مستلزم «اقتداری» است که در هماهنگی «عم، قدرت و ثروت» با «اصول ایمانی» پدید می آید برای دست یابی به این مجموعه هماهنگ باید «علم و فناوری» با تفکر الهی تسخیر شود. همچنین یافته‌های این پژوهش منطبق بر پژوهش حریری و همکاران ، با عنوان جایگاه مهم علوم انسانی اسلامی در ایجاد پیشرفت و تمدن نوین

اسلامی ازدیدگاه مقام معظم رهبری است که در آن نتیجه گرفتند که درزمینه علوم انسانی باید به اندیشه تولید علم نگریست و ازمنابع مهم اسلامی همچون قرآن استفاده نمود علوم انسانی برای جامعه جهت دهنده است فکرساز است حرکت یک جامعه مسیر یک جامعه مقصد یک جامعه را مشخص می کند علوم انسانی روح دانش و کالبد اصلی علوم بشری و دخیل درحوادث جهانی و نقش افرینی دراداره کشور و تربیت مدیران جامعه می باشد ازاین رو نهضت تولید علم درعلوم انسانی و جنبش نرم افزاری درفرهنگ و ازاداندیشی دربنیان های دانش را برپایه اصلی استقلال فرهنگی و سیاسی و مهم ترین نیاز برای دستیابی به الگوی پیشرفت ایرانی اسلامی برای رسیدن به جامعه ای پیشرفته و عدالت محور می داند.

منابع

- ابراهیمی، روناک؛ عدلی، فریبا؛ مهران، گلنار (۱۳۹۴). نقش فرهنگ دانشگاهی بر دانش آفرینی از دیدگاه صاحب‌نظران نظام آموزش عالی. پژوهش و برنامه ریزی در آموزش عالی، ۲۱(۱)، ۱۵۱-۱۲۷.
- حاجی حسن دنیادیده، هادی؛ شاه آبادی، محمدرضا؛ طالب، زهرا (۱۴۰۰). معیار قرآن کریم برای بازنمایی معرفت‌شناسی در علوم انسانی. مطالعات معرفتی در دانشگاه اسلامی، ۲۵(۸۶)، ۲۳۰-۲۰۶.
- حریری، مهدی؛ فعلی، بهنام؛ اکبری، پیمان (۱۳۹۳). جایگاه مهم علوم انسانی اسلامی در ایجاد پیشرفت و تمدن نوین اسلامی از دیدگاه مقام معظم رهبری، کنگره ملی پژوهش‌های کاربردی علوم انسانی اسلامی، گرگان، <https://civilica.com/doc/390959>
- خسروانی، عباس؛ عین‌القضاتی، پیمان (۱۳۹۸). نقش علم در فرایند تمدن‌سازی نوین اسلامی از دیدگاه آیت الله خامنه‌ای، همایش ملی گام دوم انقلاب اسلامی؛ رسالت دانشگاه‌ها، اصفهان، <https://civilica.com/doc/1248280>
- دین محمدی، مصطفی (۱۳۹۶). گزارش روش و کاربرد مدل تعیین و توزیع بودجه عملکردمحور دانشگاه‌ها. دفتر برنامه، بودجه و تشکیلات وزارت علوم، تحقیقات و فناوری
- سخاوتیان، سیدامیر؛ عباسی، محمدباقر (۱۳۹۷). مدیریت تحولات علوم‌انسانی در آرا و اندیشه‌های امام خامنه‌ای (حفظه الله)، <https://civilica.com/doc/1198492>.
- سلحشور، محمد حسین (۱۳۹۴). علوم انسانی از منظر مقام عظمای ولایت حضرت امام خامنه‌ای (مدظله العالی)، کنفرانس بین‌المللی مدیریت، اقتصاد و علوم انسانی، <https://civilica.com/doc/625638>
- شیرعلی نیا، ابراهیم؛ مقیسه، رضا (۱۳۹۳). رابطه بنیادین دفاع تمدنی با علم و فناوری در اندیشه امام خامنه‌ای، کنگره بین‌المللی فرهنگ و اندیشه دینی، قم، <https://civilica.com/doc/300672>
- عشقی عراقی، مهتاب؛ خسروی، صفورا (۱۳۹۷). آموزه‌های فرهنگی و مدیریت جهادی امام خامنه‌ای (مدظله العالی) و فرماندهان در دفاع مقدس اسوه‌ای برای دانشگاه‌ها جهت تحقق اقتصاد مقاومتی (مطالعه موردی: دانشگاه پیام نور استان مرکزی - مرکز اراک)، چهارمین همایش تبیین اندیشه دفاعی امام خامنه‌ای (مدظله العالی)، تهران، <https://civilica.com/doc/1236837>

غنچی، مستانه؛ حسینی، محمود؛ حجازی، یوسف (۱۳۹۱). تحلیل عاملی مؤلفه‌های مدیریتی تأثیرگذار بر کیفیت آموزش عالی از دیدگاه اعضای هیئت علمی پردیس‌های کشاورزی دانشگاه تهران. پژوهش‌های ترویج و آموزش کشاورزی، ۲۵(۲). ۲۲-۱.

فدائی کیوانی، رضا؛ اشکور، سیده زلیخا سادات (۱۳۹۶). جایگاه آموزش در توسعه منابع انسانی سازمان‌های عصر حاضر. مطالعات کاربردی در علوم مدیریت و توسعه، ۲(۵)، ۹-۱. فرهنگ فارسی دکتر محمد معین.

قلی پور، حسین؛ چیت‌سازیان، علیرضا (۱۳۹۶). ابعاد و مؤلفه‌های تحول در علوم انسانی در اندیشه مقام معظم رهبری و دلالت‌های آن بر علوم انسانی مطلوب جمهوری اسلامی. راهبرد فرهنگ، ۱۰(۳۷)، ۹۷-۱۲۴.

قیامت، رضا (۱۳۹۸). سیر تحول دانشگاه‌ها و دانشگاه تراز انقلاب از منظر بیانیه گام دوم انقلاب اسلامی، همایش ملی گام دوم انقلاب اسلامی؛ رسالت دانشگاه‌ها، اصفهان، <https://civilica.com/doc/1248296>

کیاکجوری، کریم (۱۴۰۰). ارائه مدل مفهومی از علم و پژوهش در راستای بیانات رهبری در تبیین گام دوم انقلاب، <https://civilica.com/doc/141251>

مشتاقی یزدانی، نوید؛ صالحی، جعفر (۱۳۹۷). اقدامات اولویت دار جهت دانش بنیان نمودن صنعت دفاعی در چارچوب اقتصاد مقاومتی با تأکید بر اندیشه‌های دفاعی امام خامنه‌ای (مدظله‌العالی)، چهارمین همایش تبیین اندیشه دفاعی امام خامنه‌ای (مدظله‌العالی)، تهران <https://civilica.com/doc/1236830> .

Abbasi, T. F. (2015). Impact of work overload on stress, job satisfaction, and turnover intentions with moderating role of Islamic work ethics. *Management Studies and Economic Systems*, 2(1), 27–37.

Antonakis, J. (2012). *Transformational and Charismatic Leadership*. Publications, University of Lausanne.

Gardner, J., Chongwony, L., & Washington, T. (2018). Investigating Instructional Design Management and Leadership Competencies--A Delphi Study. *Online Journal of Distance Learning Administration*, 21, 1, 13-26.

Hassan, M., & Zafar, Y. M. (2010). Strategic role of human resource development as boundary spanner. *European Journal of Economics-Finance and Administrative Sciences*, 19: 54-164.

Huisman, J. (2008). Higher Education Policy. *journal Higher Education Policy*, 21, 3, 265–274.

- Mohnot, H. (2019). The Impact of Some Demographic Variables on Academic Leadership Preparedness in Indian Higher Education. *Journal of Further and Higher Education*, 43, 1, 1-11.
- Seyfried, M. & Ansmann, M. (2018). Unfreezing higher education institutions? Understanding the introduction of quality management in teaching and learning in Germany. *Higher Education*, 75(6), 1061-1076.
- SufeanBin, H. (2017). Pivotal Qualities for Effective University Leadership on the Basis of a Modified Australian Model: The Application of FIMIX-PLS and IPMA in the Malaysian Academic Context. *Asia Pacific Education Review*, 18, 4, 501-517.
- Yiing, L.H., & Bin Ahmad, K.Z. (2009). The Moderating Effects of Organizational Culture on the Relationships between Leadership Behaviour and Organizational Commitment and between Organizational Commitment and Job Satisfaction and Performance.